

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1947. G.

4. APRĪLĪ

Nr. 14 (116)

MĀKSLINIECISKĀS PAŠDARBĪBAS REPUBLIKANISKĀ SKATE — GENERALMĒĢINĀJUMS 1948. GADA DZIESMU SVĒTKIEM

Nākamajā gadā paiet 75 gadi kopš pirmajiem vispārīgajiem latviešu tautas dziesmu svētkiem, kuri notika 1873. gadā Rīgā. Atzīmējot šo gadadienu, Latvijas Padomju Socialistiskās Republikas Ministru Padome un Latvijas Komunistiskās (bolševiku) Partijas Centrālā Komiteja nolēmusi sarīkot šai atcerei 1948. gadā dziesmu svētkus, kuriem vajaga ļaut par svētkiem, kas atspoguļota Latvijas padomju muzikas kultūru un sasniegumus un parādītu arī citus Padomju Savienības brālīgo republiku sasniegumus un sevišķi lielo krievu tautas muzikas kultūru.

Pirmajiem vispārīgajiem dziesmu svētkiem bija ļoti plaša sabiedriskā nozīme, jo tie apvienoja tautu visas Latvijas mērogā. Tam jau bija savs kultūras un arī sabiedriskais spēks, kurā izpaudās, protams, toreizējā maz diferencētā, bet tomēr pēc tiesībām un pašapziņas tiecīgā latviešu sabiedrība. Tomēr tā bija progresīva parādība un krāja arī tautas gara vērtības — folklorā un mākslā un kulturalā organizētībā. Vēlāk sabiedrība arvien vairāk diferencējās, un liele sarīkojami guva noteiktus šķiriskus raksturu, ar ko buržuāzija gribēja veicināt savas intereses. Šādi svētki vairs nevarēja būtiski kā tautas svētki attīstīties. To tie spēji tikai atkal tagad, kad izveidojusies socialistiska bezskriju sabiedrība, kas cēl savu jauno kultūru — nacionālu formā un socialistisku saturā.

Lai parādītu šo jauno padomju socialistisko muzikas kultūru, dziesmu svētkos līdztekus koru sasniegumiem vajadzēs parādīt arī panākumus operas, baleta, simfonijas un kameruzikā. Sarīkot dziesmu svētkus nav tikai koru dirigentu lieta, bet tas ir visu republikas muzikālo iestāžu pienākums gatavoties šim svarīgajam notikumam. Dziesmu svētki jāparvērs par visas tautas svētkiem, un visām muzikas iestādēm aktīvi jāpiedalās šo svētku gatavošanā un jāpiedalās plašās masas ar padomju muzikas sasniegumiem visos nozarumos. Tāpēc visām republikas muzikas iestādēm jau tagad jāsaik gatavoties, lai nākamajā gadā pienācīgi varētu parādīt padomju latviešu tautas sasniegumus muzikas kultūrā.

Tikai Padomju varas laikā izraisījās un uzplauka tautas radošais spēks un parēja nacionāla jautājuma atrisināšanā deva iespēju katrai tautai parādīt to radošo spēku, kas sējās pašā tautā un ko kapitalistiski buržuāziskie spodi nevarēja noslēpt un kas pēc Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas uzliesmoja kā gaiša lāpa un radīja lielus darbus.

Arī Padomju Latvijā darbalausis pēc vācu okupantu padzišanas, kad tūko bija aplūkusi pēdējie sāvienī, uzskāta jaunot savu dzīvi, un reizē ar to dziesma, kas smagajos okupācijas gados bija klusējusi, atkal skaļi skanēja mūsu laukos un pilsētās.

Mākslas pašdarbības olimpiādē 1945. gadā mākslinieciskās pašdarbības dalībnieku skaits sasniedza divdesmit tūkstoš cilvēku, un apvienots koris, kas uzstājās dziesmu dienā Komunaru laukumā Rīgā, trīs ar pus tūkstoš dalībnieku. Vācu barbariem nebija izdevies iznīcināt mūsu kultūru, noslicināt asinis labākos latviešu dēlus un meitas, un spožie panākumi olimpiādē tam ir skaids pierādījums. 1946. gada mākslas pašdarbības skatē piedalījās jau pāri par divdesmit vienu tūkstoš dalībnieku, un šāgada skatē šis skaits vēl pieaug. Nākamā gada dziesmu svētkos mums vajaga panākt krasu dalībnieku skaita pieaugumu un dziesmu svētkos sastādīt apvienoti kori ar ne mazāk kā desmit tūkstoš da-

lībniekiem. Šis uzdevums ir grūts, bet veicams, tādēļ nekavējoties jau šodien jāķeras pie koru gatavošanas un palielināšanas.

Šāgada skate, kas notiks jūnijā, jāzīmanto kā generalmēģinājums nākamā gada dziesmu svētkiem, un katra apriņķa partijas un padomju vadītājiem jāpievērš sevišķi liela vērība koru kopu palielināšanai un attīstībai, kā arī koru vadītāju gatavošanai šim svarīgajam pasākumam.

Liels un svarīgs uzdevums gulstas uz republikas muzikas iestādēm, kā Konservatoriju, Operu, Filharmoniju un muzikas skolām, kurām vajadzēs palīdzēt dirigentu gatavošanā un dziesmu iestādēšanā uz vietām.

Ne mazāk svarīgs uzdevums ir Kultūras un izglītības iestāžu Komitejai pie Latvijas PSR Ministru Padomes un viņu nodalījum uz vietām, kurām piekrit organizatoriskais darbs dziesmu svētku gatavošanā un mēģinājumu sarīkošanā.

Ievērojot, ka koru pulciņu sastāvā ir daudz dalībnieku, kas piedalās koros nesen, Kultūras un izglītības iestāžu Komitejai pie Latvijas PSR Ministru Padomes visdrīzākajā laikā jānosaka dziesmas, kuras izpildīs dziesmu svētkos, jāiespiež un jānosūta tās uz vietām, lai koru pulciņi varētu laikus tās iestudēt.

Mākslas lietu pārvalde pie LPSR Ministru Padomes izsludinājusi konkursu, kurā ietilpst arī koru dziesmas, kas paredzētas dziesmu svētkiem. Rakstnieku un komponistu pienākums pievērst vislielāko vērību šo darbu veikšanai konkursā paredzētos termiņos un nopietna tekstā un muzikas gatavošanā.

Dziesmu svētku sarīkošanai jāveic lieli gatavošanas darbi, kas jānosaka drīzā laikā. Ļoti svarīgs jautājums ir vieta, kur notiks dziesmu svētki, un jāgatavo dalībniekiem un publikai pienācīgas celtnes. Iestādēm, kas šo darbu veiks, jānodrošina ilgs laiks attiecīgi gatavoties.

Svarīgi ir arī savlaicīgi izstrādāt dziesmu svētku programmu, jo 1945. gada olimpiāda pierādīja, ka programmu patīkami kuplīnāja speciāli uzrakstīti un iestudēti prologi. Lai laikus gatavotu tādus prologus, tas nekavējoties jāpasūta Rakstnieku un Komponistu savienībam.

Bez šiem minētajiem priekšdarbiem vēl ir ļoti daudz citu organizatorisku jautājumu, kuri ļoti drīz jāatrisina un jānodrošina uz vietām, bet, diemžēl, vēl līdz šim laikam nekā nav darīts, lai jautājumu par dziesmu svētkiem atrisinātu.

Republikaniskā 1947. g. mākslas pašdarbības skates komisija, kurai uzdots izstrādāt un iesniegt Ministru Padomei un Latvijas K(b)P Centrālajai Komitejai priekšlikumus par dziesmu svētku sarīkošanu, strādā ļoti gausi un līdz šim laikam to nav darījusi.

Ir pats pēdējais laiks šos jautājumus atrisināt un dot norādījumus dziesmu svētku gatavošanai.

Lai panāktu labas sekmes dziesmu svētku gatavošanā, liela nozīme ir 1947. gada mākslas pašdarbības skates gatavošanai un sarīkošanai.

Līdz pirmā gājuma pagastu skatēm ir atlikušas nedaudz dienas, un šis pēdējās dienas jāizmanto darbam, lai likvidētu visus vēl esošos trūkumus un pagastu skatēm būtu ļoti panākumi.

Pēc iepriekšējām ziņām, Mākslinie-

ciskās pašdarbības 1947. gada skatē piedalīsies 1300 pulciņu ar vairāk nekā 22.000 dalībniekiem.

Intensīvi skatē gatavojas Valmieras apriņķis, kas piedalīsies skatē ar 210 pulciņiem, kopskaitā ar 4011 dalībniekiem. Labas sekmes skates gatavošanas darbā ir Jelgavas, Jēkabpils, Tukuma, Talsu un Rīgas apriņķi. Šais apriņķos skates komisijām ir jau pilnīgi pārskatīti par visiem pulciņiem, kuri piedalīsies skatē, tāpat notiek sistematiska kontrole par repertuāru un iestudējuma gaitu, izmanto arī mākslinieku šefu palīdzību.

Ļoti vāji skates gatavošanas darbs veikt Alūksnes, Lūkstes, Rēzeknes, Valkas un Vilakas apriņķos. Šo apriņķu skates komisijas nepietiekami strādājušas, pulciņu skaits ir ļoti niecīgs un arī iestudējumu mākslinieciski idejiskais līmenis nepietiekams.

Atlikušais laiks sprižs jāzīmanto un jāpanāk radikāls lūzums mērīto apriņķu skates gatavošanas darbā, jāgādā, lai pietiekami pulciņi izietu skatē gatavoti, jo, piemēram, Valkas apriņķī ir vairāki kolektīvi — Trīkūtas kultūras nama koris, Grundzāles tautas nama deju pulciņš, Smiltenes kultūras nama dramatiskais pulciņš, kuri grūti un var strādāt, bet nesaņem no apriņķa Kultūras un izglītības iestāžu nodalīja vajadzīgo palīdzību un metodiskos norādījumus savā darbā, un tādēļ būs grūti panākt labus rezultātus pagastu skatē.

Sevišķi neapmierinoši strādā Alūksnes skates komisija. Tās priekšsēdētāja B. Grinberga, aizbildinoties ar svarīgiem saimnieciskiem jautājumiem, nav sasaukusis ne vienu reizi komisiju, lai noklausītos skates gatavošanas gaitu pagastos, un tādējādi gatavošanās ir pilnīgi atstāta paspūlsmei.

Liela nozīme ir profesionālo mākslinieku konsultācijām mākslinieciskās pašdarbības skates gatavošanā apriņķos un pagastos.

Dailes teātra mākslinieciskais personāls rosīgi darbojas Rīgas apriņķī, gūdam labus panākumus skates gatavošanā. Mākslinieki Jānis Ozoliņš, Arvīds Bērziņš, Konrads Kvēps, Tijs Banga, Gulbis, Baltisvilks u. c. sniedz konsultācijas ne tikai pulciņu vadītājiem apriņķī, bet izbrauca arī uz vietām, piedaloties mēģinājumos un dodot konkrētus norādījumus.

Profesionālo mākslinieku darbs ar pulciņu dalībniekiem dod daudz ieromes un enerģijas turpmākajam darbam, un mākslinieki izpelnās mākslas pašdarbības pulciņu dalībnieku atzīni.

Diemžēl, vēl daudz piesaistīto mākslinieku nav izpratnē šo lielo nozīmi. Jo daži, kaut gan 5. aprīlī jau sākas pagastu skates, vēl tikai gatavojas izbraukt uz vietām, kā b. Zviedris (Mākslas lietu pārvalde), b. Bormane (Valsts Jaunatnes teātris), b. Prēdēlis (Valsts konservatorija), bet pārējie gaida vēl it kā «speciālus» rīkojumus.

Partija un valdība pievērš lielu vērību mākslinieciskajai pašdarbībai, redz tās lielo lomu tautas morālēs un politiskās vienības nostiprināšanā, tautas saliedēšanā un tās audzināšanā komunisma ideju garā.

1947. gada mākslinieciskās pašdarbības skates uzdevums ir iesaistīt plašas darbajauzu masas, celt viņu idejisko un kultūras līmeni, rūpēties par to, lai pilnā brīdumā veidotos latviešu tautas kultūra — nacionāla formā un socialistiska saturā.

Pašdarbības repertuārā jāizstrādā visl apolītiskie, bezidejiskie un mākslinieciski mazvērtīgie ražojumi, kas attālinā no dzīves un tiem lielajiem uzdevumiem, kādi šodien ir jāveic darbajauzu masām, jāzņem mākslinieciskās pašdarbības repertuārā idejiski un mākslinieciski augstvērtīgi padomju autoru darbi, kas palīdz audzināt mūsu jaunatni palāvēībā saviem spēkiem, gatavību pārvarēt visus grūtumus un šķēršļus, kas mobilizē tautu lielā Staļina piegades grandiozo uzdevumu realizēšanai, tādēļ ir mākslas pašdarbības tuvākie uzdevumi.

LITERATURAS UN MĀKSLAS

DARBINIEKI! Aktīvi piedaloties pavasara sējas kampaņā, palīdziet vairot mūsu tautas labklājību!

LPSR VALSTS DAILES TEATRA KOLEKTĪVA AICINĀJUMS

Padomju tauta ar vēl nebijušu sajūsmu realizē grandiozos tautsaimniecības atjaunošanas un celtniecības uzdevumus. VK(b)P CK plenuma lēmums par lauksaimniecības kāpināšanas pasākumiem un sējas platības paplašināšanu skar arī mākslas darbiniekus kā ideoloģiskās frontes cīnītājus, kam veicami lieli uzdevumi masu politiskā un kulturalā audzināšanā laukos un pilsētās.

Atbildot uz VK(b)P CK plenuma lēmumu un ar Ļeņina ordeni apbalvotā Valsts Akademiskā Mazā teātra aicinājumu, LPSR Dailes teātris uzņemas kulturalu šefību par Rīgas apriņķi un Rīgas pilsētas Proletarietu rajonu, apņemoties līdz 1947. gada 7. novembrim izpildīt šādas saistības:

1. Uzņemties māksliniecisko šefību par Rīgas apriņķi un Rīgas pilsētas Proletarietu rajona dramatiskajiem pašdarbības pulciņiem, sniedzot konsultācijas, lekcijas un praktisku palīdzību, tādējādi sagatavojot pašdarbības kolektīvus š. g. aprīlī un republikaniskajai skatē.

2. Sarīkot teātri ne mazāk kā piecas lekcijas Rīgas apriņķa un Rīgas Proletarietu rajona dramatisko pulciņu vadītājiem par padomju un klasisko dramaturģiju un aktiera mākslu.

3. Sarīkot 15 koncertus Rīgas apriņķa kultūras un tautas namos un tikpat daudz koncertu Rīgas Proletarietu rajona rūpnīcās un iestādēs.

4. Uzaicināt Dailes teātra jauno lugu generalmēģinājumu Rīgas apriņķa un Rīgas Proletarietu rajona organizāciju pārstāvjus un pašdarbības pulciņu vadītājus, sarīkojot pēc tam lugu ideoloģiskā traktējuma un mākslinieciskā izveidojuma iztirzājumu.

5. Nolasīt darba vietās un sabiedriskās organizācijās lekcijas par Dailes teātra darbu un padomju dramaturģijas sasniegumiem.

6. Turpināt pasāktās šefības rūpnīcās un iestādēs, kas neietilpst Rīgas apriņķa un Rīgas Proletarietu rajona robežās.

Šefības darba izpildīšanu novērtēt pēc Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas trīsdesmitās gadadienas svinībām.

Uzņemoties iepriekš minētās saistības, LPSR Valsts Dailes teātra kolektīva uzaicina LPSR Valsts Dramas teātri aktīvi iesaistīties līdzīgu uzdevumu veikšanā, paredzot konkrētas saistības un izpildīšanas termiņus.

LPSR Valsts Dailes teātra kolektīva vārds: Ed. Smilģis, P. Ertneris, A. Filipsons, J. Palkavnieks, A. Stubavs, R. Krēcums, L. Mača-Zvīgule, I. Kainiņš, J. Mārsietis, L. Paegle, L. Friede-Bērziņa, E. Mača, J. Vanags, E. Bramberga, A. Abele, Ed. Zile, I. Laiva, Benita Ozoliņa, M. Tere.

„Pavasara sēja — visas tautas lieta“

Kino žurnāla «Padomju Latvija» 13. numurs pilnīgi veltīts tuvāko dienu svarīgākajam notikumam — pavasara sējai.

— Vispārējās Komunistiskās (bolševiku) Partijas Centrālās Komitejas plenuma vēsturiskais lēmums «Par lauksaimniecības kāpināšanas pasākumiem pēckara laikā» ir plaša mūsu dzimtenes lauksaimniecības tālākās nostiprināšanas un attīstības programma, — kino žurnāla ievadā saka Latvijas PSR Lauksaimniecības ministra vietnieks b. Grumslis. Svarīgs priekšnoteikums lauksaimniecības augu spējas sasniegšanai ir palielināt mūsu lauku sējas platību un pacelt to ražību. Nevienas zemes stūrīs šogad nedrīkst palikt neapsēti. Strādāsim tā, lai Padomju Latvijas lauki šogad dotu īsteni bagātu ražu.

Ekrānā redzam Lielvārdes lauksaimniecības kooperatīvās sabiedrības vadītājus ar valdes priekšsēdētāju Latvijas PSR Augstākās Padomes deputātu b. Grinfeldu priekšgalā. Šī labi nostādītā lauksaimniecības kooperatīvā sabiedrība savu biedru turimēm apgādājis vairāk nekā astodesmit tonnas sērsofosa un kalija sāļi. Iegādāts jaunais lauksaimniecības mašīnas. Nav šaubu, ka lielvārde izpildīs savu apņemšanos — papildus apsēt 92 hektarus valsts fonda zemes.

Kandavas mašīnu un traktoru stacija. Savu traktoru un palīginventāru remontu MTS nobeidza divus mēnešus pirms termiņa. Tagad remontē mašīnas un inventāru kaimiņu saimniecībām. MTS kantori glabājas vesela kaudze svarīgu dokumentu. Tie — ar darba zemiem noslēgtie līgumi par zemes apstrādāšanu.

Valsts sēkļu fonda Rīgas kombināts. Apmēru un iekārtas ziņā tam ir viena no pirmajām vietām Padomju Savienībā. Gan no Padomju Latvijas, gan arī no brālīgajiem padomju republikām tur saplūst visu kultūru labība. Tagad kombināts gatavojas — iztirzāt un izskirto — simtiem tonnu graudu, pākšaugu un zālāju sēkļu.

Kino žurnāla nobeigumā parādīta zemnieku savstarpējā palīdzība. Tai savlaicīgi un sekmīgi pavasara sējas veikšanā ir liela nozīme. Ekrānā redzam darba zemnieku Augustu Rozenālu, kam ar sēkļu izpildīt kaimiņš Aleksandrs Dombrovskis. Tā jārikojas arī citiem zemniekiem, lai sējas laiku sagaidītu pilnā darba gatavībā.

Visus spēkus mūsu lauksaimniecības ātrākai atjaunošanai un tālākai augšupceļai — šis lozungs likts kino žurnāla nobeigumā.

Režisors Aleksandrs Jevsikovs un operators Laimonis Gaigals kopā ar pārējo kino studijas personālu veiksmīgi krietni darbu. Kino žurnāls ļoti aktuāls un saturs, tā apardē viscaur vērojama laba amata prasme, apvienota ar lielu darba mīlestību. Operatoram Gaigalam labi padevējus cilvēku portretu, izvēlēti izteiksmīgi dabas skati. Kā trūkums minams tas, ka zemnieku savstarpējā palīdzība parādīta pārāk skopos vilcienos. Lauku dzīvē taču nav mazums gadījumu, kad šī palīdzība izpaužas apbūvēti — zemnieks no kaimiņa aizņemas sēkļu, bet savukārt izpalīdz kaimiņam ar kādu darba rīku. Šo spilgtāko savstarpējās palīdzības veidu vajadzēja atrast un parādīt.

P. S.

Teatra darbinieku gadskārtējā konferencē Gorkijā

No 5. līdz 7. aprīlim Gorkijā notiek tradicionālā gadskārtējā padomju teatru darbinieku konferencē, veltīta M. Gorkija lugu iestudējumiem, ko organizē Viskrievijas Teatru biedrība un Vispārējās Mākslas lietu komiteja. Šogad šai konferencē pirmo reizi piedalīsies arī Latvijas PSR teatru dar-

binieki. Tajā ieaicināti tautas skatuves mākslinieks E. Smilģis, tautas mākslinieks Rūdolfs Bērziņš, nopelniem bagātais mākslas darbinieks A. Gļekovs, nopelniem bagātie skatuves mākslinieki A. Filipsons un J. Osis, režisori K. Piesis (Līepāja), Leimanis, Ertneris un aktrise Ustube (Līepāja).

LATVIJAS OPERDZIEDOŅU KONCERTI TALLINĀ UN TARTŪ

Atbildot nesen notikušajam Igaunijai aicinājumam koncertēja Tallinā un Tartū. Tallinā koncertu noklausījās vērojami Igaunijā sabiedriskā un mākslas darbinieki: IFSR Augstākās Padomes priekšsēdētāja vietnieks b. Andresens, IK(b)P CK sekretars b. Karotams, Mākslas pārvaldes priekšnieks b. Sempris u. c. Laikrakstos bija iespēstas plašas kritikas un Igauniju mākslinieku (prof. Bruno Luka, «Estonia» teātra solista Tita Kūzika un citu) atsauksmes par koncertu priekšnesumiem. Jāatzīmē Igaunijas PSR Valsts filharmonijas priekšzinīgā organizatoriskā darbība.

Pirmais koncerts notika Tartū, Igaunijas PSR Valsts universitātes aulā. Tajā bija ieradusies Universitātes vadība, kā arī citi vietējie sabiedriskie darbinieki. Nākamais koncerts notika Tallinā. Abi koncerti bija radijuši

A. Dimants

LITERĀTŪRA SKOLĀ

Literatūras pasniegšana skolās ir atbildīgs pedagogiskā darba sektors. Partijas vēsturiskais lēmums par idejiskā līmeņa celšanu literatūrā uzstāda augstas prasības padomju pedagogam.

Kurzemes saimnieka ģimenē un ka vecāki Aspazijai aizlieguši rotaļāties ar kalpu bērniem. Tas nepatika skolotājam Hartmanim.

Rīgas 8. vidusskolā skolotāja Kukle revolucionāro tautas rakstnieku Raini interpretēja kā individualistu, skumju un vientulības dzejnieku.

Tāda dažu skolotāju nostāja, protams, nevar sekmt mūsu jaunatnes audzināšanu padomju garā un iemācīt to pareizi novērtēt kā literatūras, tā arī dzīves parādības.

Daudzi mūsu skolotāji pēdējā laikā mainījuši savu uzskatu. Viņi apmeklē kvalifikācijas celšanas kursus, nopietni studē padomju pedagogijas metodiku, marksismu-leninismu un kļūst par labiem padomju pedagogiem.

Mūsu priekšā visas republikas vidusskolu 12. klašu latviešu literatūras kontroldarbi. Iepazīšanās ar tiem rādā, cik ļoti audzēkņu interesē padomju literatūras tēli, cik dzīvi viņi reaģē uz katru augstvērtīgu padomju rakstnieka darbu.

So darbu tema ir mūsu tautas rakstnieka Staļina premijas laureāta A. Upiša romāns "Ziemeļu vējš" no triloģijas par Robežniekiem. Čiņa par cilvēca sociālo atbrīvošanu, ko iemieso Mārtiņa Robežnieka tēls, saista audzēkņu simpatijas.

Rīgas 7. skolas literatūras pasniedzēja Hartmane 9. klases skolniecei uzdeva pastāstīt dzejnieces Aspazijas biografiju.

rā formā viņa parādījusi galveno raksturīgāko momentu Mārtiņa Robežnieka rakstura augšanā, kā arī viņa cīņu ar feodāl kapitalistisko uzskatu atliekām un pareizi izskaidro viņa skrīras pašapziņas dzimšanu un beidz savu darbu tā:

"Mārtiņš ir visvarenākais, visstiprākais tēls Robežnieku triloģijā. Nācis no laukiem, vecā aizspriedumā Robežnieka audzināts, viņš tomēr kļūst par dedzīgāko cīnītāju strādnieku vidū.

"Teicama atzīme par šo darbu pilnīgi peļnīta. Bet ir arī citi darbi. Lūk, rakstu darbs, kas arī atzīts par teicamu. Tas ir Dundagas vidusskolas 12. klases skolniece sacerējums — "Vecā Robežnieka tēls A. Upiša triloģijā".

"19. gadsimta beigās zemnieku stāvoklis zināmā mērā uzlabojies. Viņu stāvoklis vēl tomēr ir slikts. Katrs zemnieks ir pakļauts muižniekiem un viņu iegribām.

Jo tālāk, jo sliktāk. Skolnieks vispārējām tukšām frāzēm runā par veco Robežnieku un nesaprot šī tēla raksturu, nezina vēsturisko apstākļu un tos nepareizi vērtē. Čiņa starp feodāl muižniecisko saimniecību un mostošos nabadzīgo zemnieku skrīras pašapziņu viņam ir tukša skaņa.

Tomēr literatūras skolotājs, kautrīgi parakstidams iniciāļus E. L., un eksāmenu komisijas loceklis A. Grinbergs atrada par iespējamu novērtēt šo darbu uz "teicami".

Bet tad šai lietā iejaucās Ventspils apriņķa Tautas izglītības daļas eksāmenu komisija. Tā apsaubāja, vai tik augsta atzīme peļnīta. Tiesa, šis šaubas bija diezgan nedrošas.

MĀKSLAS DARBINIEKU KONSULTĀCIJAS MĀKSLINIECISKAJAI PAŠDARBĪBAI

Cēsu kultūras namā nesenu pulcējās apriņķa dramatisko kolektīvu un koru vadītāji. Nopelniem bagātā mākslas darbiniece Tija Banga seminara dalībniekus iepazīstināja ar režisora darbu pašdarbības dramatisko kolektīvu, bet RTMN direktora vietnieks Mednis deva norādījumus, kā labāk sagatavoties mākslinieciskās pašdarbības 1947. gada republikaniskajai skatei un iesaukties pavasara sējas kampaņas sagatavošanā.

Valsts Dramas teātra aktieris Kvēps vairāk nekā nedēļu palīdzēja sagatavoties skatei Jēkabpils apriņķa dramatisko kolektīviem. Talsu kultūras nama un Ārlavas tautas nama dramatisko kolektīviem dekoratīvos ieteikumus palīdzējis noformēt mākslinieks Sūniņš.

Jelgavas, Ventspils, Ilūkstes, Aizputes, Madonas un Alūksnes apriņķos patlaban mākslinieciskajai pašdarbībai konsultācijas sniedz komponists Ozoliņš, režisors Brasla, baletmeisters Bērziņš, dirigents Ore, aktieri Valters, Gulbis un Pabriks, režisore Bormane, baleta soliste Grimze, bet pārējos apriņķos — RTMN inspektori metodisti.

Tomēr daudzi mākslas darbinieki, kas piesaistīti apriņķim kā metodiskie palīgi un kuru pienākums palīdzēt uz vietām mākslinieciskajai pašdarbībai sagatavoties skatei, neizbrauc uz apriņķiem un gaida laiku, kad notiks pagasta un apriņķu skates. Tāda nostāja liecina par šo mākslas darbinieku atbildības sajūtas trūkumu.

M. Rošals

E. Burtņieks

Gorkija literāri estētiskajos uzskatos polemikai ar literātu teoriju un prakti, kas atradās naturalisma pozīcijās, ir redzama vieta. So polemiku, ko Gorkijs sāka ar savas literārās darbības pirmajiem soļiem, viņš turpināja dažādās formās un veidos, visā savā radošajā darbā.

Rakstā "Vēstule iesācējiem rakstniekiem" (1930. g.) Gorkijs, norādījis uz kāda jauna autora darbu trūkumiem, piezīmeja: "Iespējams, ka šīs trūkumus izskaidrojam ar jūsu pievēršanos faktam. Vēstulē man jūs paziņojāt, ka jūs interesē "faktu literatūra", t. i., pats rūpīgākais un neizdevīgākais naturalisma "novirziens" (M. Gorkijs, Par literatūru, 1935. g. 243. lpp.).

Šim naturalisma "novirzienam" Gorkijs stādīja pretī rakstnieka centienus "pacelties augstāk par īstenību un pacelt cilvēku, neatraujot viņu no tās," "raudzīties uz iekšiem notikumiem un cēlo mērķu augstumiem, to mērķu, kurus sev stādījuši strādnieku skrīras."

Gorkija polemika ar dzīves virspuses aprakstītāju teoriju un prakti izriet no atziņas, ka cilvēku nepieciešams attēlot "tapšanas" procesā "ne tikai tādu, kāds tas ir šodien, bet arī tādu, kādam tam jābūt — un kāds tas būs rīt."

Sai polemikā ar naturalisma piekriņķiem, kā arī rakstnieka daiļradē izpaudās Gorkija novatora īpašības. Gorkija čiņa ar to saucamo "fakta patiešību" ir ne tikai viņa rakstu un kritisko piezīmju tēma, bet tā izpaūžas veselā virknē beletristisko darbu, kas liecina par Gorkija daiļrades dziļo organizētību.

Sis literatūras mākslinieciskajai metodei piemita tieksme tēlot reakcionārās iekārtas faktus un parādības kā cilvēku dzīves mūžīgus likumus un tai pašā laikā diskreditēt katru ideālu, kas tiecās uz šīs iekārtas pārmaiņu.

GORKIJA ČIŅA PRET NATURALISMU

Taisni čiņa par cilvēka piedalīšanos jaunās dzīves radīšanā ir Gorkija estētiskās programmas būtiskais pamats. Tas vērtās pret sīkpiļsoniski naturalistisko literatūru, ko buržuāziski muižnieciskā žurnālistika un kritika nostādīja kā "laikmeta parādību".

Gorkija lielais vēsturiskais nopelns ir tas, ka viņš jau 90-tajos gados prata nošķirt tālāka krievu literatūru. Čehovā, Korolenko, L. Tolstoļā viņš saskatīja savus sabiedrotus. Gorkijs pirmās tālredzīgi saprata, ka ar savu patieso īstenības attēlojumu Čehovs modina naidu pret sastingušo, miegalino dzīvi un ar to pašu lielais rakstnieks asi nostājās pret tiem, kas šo miegalino dzīvi slavēja.

Gorkijs ar mākslinieka nojautu un prātu pareizi izprata to ceļu, pa kuru gāja krievu progresīvā literatūra. Reizē ar to Gorkijs pilnā mērā izprata to lomu, ko spēlēja sīkpiļsoniskā literatūra, kas bremzēja tautas pašapziņas augšanu un novirzīja uzmanību sāpju no patiesajiem uzdevumiem, kas stāvēja priekšā tuvojošās revolūcijas vētras laikmetā.

Gorkijs saprata, kādās kļūdzošās pretrunās ar "laikmeta jautājumiem" atrodas literatūra, kas toreiz pārplūdīnāja grāmatu tirgu. Tālaika žurnāli liecina par "nieku" un "blēnu" literatūras plašu izplatīšanos, kas piemēlota ļaustājam prātam un paralizēja ļaustu sabiedrisko centienus. Grāmatpālis "Nedēļas", kas bija īpatnēja sabiedrībā valdošo noskautu kronika, to gadu literatūrai dots sekojošs raksturojums: "Dzīve, ja tiec beletristiem, sastāv vai vienīgi no milas intrigām, nodevības, izklaidēšanās, uzdzīves, pie kam tiek rādīti tīpi, kas derīgi vislaunākajai satīrai. Virieši gandrīz visi ir nelieši, auksti karjeristi un izvirtuļi; sievietes — nejutīgas koketes vai savu tēvu un vīru izvirtības upuri" (Nedēļas Nr. 11, 1895. g.).

Par mākslas uzdevumu temu Gorkijs sarakstīja virkni stāstu, ko iespē-

da "Volgas Vēstnesī", "Samaras Avīzē" un "Nižegorodas Lapā". Šajos stāstos un aprakstos Gorkijs izteica savus uzskatus par mākslas lomu un uzdevumiem. Gorkijs uzskatīja mākslu par īeroi, kam aktīvi jāleļaujas dzīvē, bet ne par pasīvu faktu reģistrētāju. Tas izriet no Gorkija dzīves un sapnu problēmas traktējuma.

Kādā no saviem 1894. gadā "Volgas Vēstnesī" iespīestajiem stāstiem "Par kādu dzejnieku" Gorkijs iestājās par lielu un spēcīgu mākslu, kas pārveido tu dzīvi un palīdzētu ļaudim cīnīties pret sabiedrības ļaunumu. Sis idejas tālākas attīstības rezultātā radās stāsts "Kā mani skrīva" (1896. g.), kurā nedaudz karikētā veidā risināts strīds starp frīzleri — lasītāju, un autoru. "Es gribu teikt, — saka lasītājs, — ka jūs rakstāt par to, kas jau ir, bet nekā neizdomājat pats. Labs rakstnieks, atļaujiet teikt, parasti izdomā. Bet jūs vienmēr rakstāt par vienkāršām personām un patiešību..." Bet vis tas man zināms, un pat vairāk zināms, nekā jūsu spalva spēj attēlot."

"Lasītājs" aizstāv tiesības uz vispārīgā jautājumu, izdomu, tiesības sāpot par nākotni. Lasītāja vārdi sasaucās ar pašā Gorkija uzskatu.

Ši Gorkija čiņa "Samaras Avīzē" un "Nižegorodas Lapā" nezaudēja savu nozīmi arī vēlākajos gados. Gorkijs kaisli uzstājās pret mīetpiļsonību dzīvē un literatūrā.

Bet Gorkija čiņai bija daudz plašāka fronte — tā vērsās pret visu bezdiegīgo sīko literatūru, kas nekā nedeva lasītāja prātam un sirdij.

Aprakstā "Lasītājs", kas patiešībā bija jaunā Gorkija mākslas programma, savu deklarātīvo izteiksmi atrada jauni radīšanas principi.

"Nepietiek attēlot dzīvi tikai tādu, kāda tā ir". Te izteikta tā pati doma, kas Gorkija vēstulēs Čehovam. Pēc izteiksmes un polemiskās formas, — literatūrai jāpacēl cilvēks, jāsauc tas uz varonību. "Pieblīvējot ļaustu atmiņu un uzmanību ar fotografīsku sīkumu gružiem no dzīves, nabadzīgiem notikumiem, padomā — vai tu nenodarī ļaudim ļaunu?" — izsaucās rakstnieka sarunas biedrs.

Un tā nebija sika literāra polemika, bet jauna tīpa mākslinieka liels vēsturisks strīds ar veco, izdzīvoto. Tas norisa nākotnes vārdā, kas vēl nepastāvēja, bet jau veidojās.

ma ziņā plašs, bet rakstītājs šo apstākļu tēlojumā neprot lietot dialektiski-mat. vērtēšanas metodi. Šo vērtēšanu nesaista ar plašu literāra darba analīzi. Citātu trūkst. Komisijas atzīme 4 (četri).» A. Serina. S. Kraume.

Rīgas Pedagoģisko kadru kvalifikācijas celšanas Institūta uzdevums celt mūsu republikas pedagogu politisko un profesionālo, vispārējo zināšanu līmeni, padziļināt savu ietekmi pedagogu vidū. Latviešu literatūras skolotājiem šī institūta literatūras katedra ir gandrīz vienīgais pareizs metodikas informācijas avots par padomju literatūras pētniecību.

Bet, kā pareizi teica Augstskolu ministra vietnieks B. Meikšans Latvijas PSR Izglītības ministrijas koleģijas sēdē, — «informācijas periods pagājis». Tagad jāpaaugstina prasības pret tiem skolotājiem, kuri turpina ignorēt padomju pedagogikas prasības. Nepielāzami, ka dažās skolās arvien vēl darbojas nemākulīgi skolotāji, kas letītiepi grib strādāt «pa vecam». Kvalifikācijas institūts dod tiem iespēju pārkvalificēties, apgūt pilnvērtīgu padomju pedagogu zināšanas un izvēlēties vienu — vai nu atteikties no saviem maldiem, vai arī no savas pedagoga darbības.

Kvalifikācijas institūta literatūras katedrai jāveic liels darbs. Mācības līdzekļu trūkums latviešu literatūrā ārkārtīgi traucē pedagogu darbu. Metodisku konspektu, bibliogrāfisku izziņu izplatīšana literatūras skolotāju vidū par mācības programmas centrālām tēmām palīdzētu tiem pārvarēt visas grūtības.

Te vainojama arī Valsts Izdevniecība, kas nolīdzina pat to mācību grāmatu izdošanu, kas jau sen parakstītas iespīesanai.

Arī Rakstnieku savienībai jāpalīdz Kvalifikācijas institūtam un tā literatūras katedrai kā ar lektoriem, tā arī ar metodiskiem rakstiem "Padomju Latvijas skolā" un citos periodiskos izdevumos. "Padomju Latvijas skola" savlaicīgi nepublicē materiālus par literatūru un ne vienmēr levēro literatūras skolotāja tiesās vajadzības publicējamo jautājumu kompleksā.

Literatūras pasnieģšanas kvalitāte mūsu skolās levērojami jācēl, lai jaunā paaudzē dziļāk izprastu Ļeņina-Staļina nemirstīgās idejas.

Iekārtas reakcionāros pamatus un institūtus. Sis literatūras priekšgalā stāvēja Gorkijs, kas apvienoja progresīvos rakstniekus ap izdevniecību "Zinības".

Gorkijs ar naturalistiskām teorijām no jauna uzskāka polemiku reakcijas gados, kad naturalisms izplatījās sevišķi plaši, kad visdažādākie cīnīki, cenšoties diskreditēt cilvēces cēlos ideālus un maskējoties ar "patiesības faktu", notēlāja ļaudis par «divkājainiem ļopiem» un koncentrēja savu uzmanību dzīves sīkumiem. Tādu metodi pielietoja M. Arcibaševs, A. Kamenisks, F. Sologubus u. c.

Gorkijs cīnījās ar naturalismu arī pirmā pasaules kara gados, uzstājoties pret sovīnistiķu literatūru. Gorkija realistiskā pozīcija deva viņam iespēju atšķirt vilus «patriotismus» no īstās tautas patriotisma, kas bija savienots ar naidu pret ekspluatatoriem.

Oktobra socialistiskā revolūcija pilnībā atsedza tautas varonīgo raksturu, parādīja viņas cēlos centienus nodibināt dzīvi uz saprātā un taisnības pamatiem. Literatūrā, kas dzima revolūcijā, skaidri ieskanējās tie mākslas principi, ko Gorkijs ilgos gados aizstāvēja čiņā pret reakciju. Taisni tie atbilda jaunās sabiedrības iekārtas uzdevumiem iesaknot tautas apziņā cēlās nākotnes mērķus.

Jaunajos vēsturiskajos apstākļos Gorkijs uzstājās pret atsevišķu faktu apoloģiju, saskatot tajā apslēptas tiekšmes saglabāt tradīciju spēku un netīcību jaunās sabiedrības uzcelšanas lielajam mērķim.

Reizē ar to Gorkijs uzskata naturalismu kā sekas, kas izriet no jauno rakstnieku nepietiekamas pieredzes, kas pamudina tos iet pa mazākās prētēstības ceļu — aprakstīt dzīvi virspūseji.

Bet arī šai gadījumā "naturalisma" pauz "nepareizi atlieksmi pret dzīvi". "visvairāk uzmanību koncentrējot negatīvajam parādībām, un it kā nepamanā parādības, kas prasa attīstības apliecinājumus" (M. Gorkijs. Literāri kritiski raksti, 601. lpp.).

Naturalisma nespēks atklājās, arī aprakstot padomju īstenības pozitīvās parādības, kad rakstnieki aizraujās ar detalizāciju un aiz milzuma sīkumu lasītājs nespēj saredzēt galveno. Magņitogorska, Dņeprostrojs u. t. t. tad kļūst it kā par abstraktiem jēdzīniem.

Gorkija čiņa ar naturalismu nav atdalāma no viņa socialistiskā reālisma apliecinājuma teorijā un mākslinieciskajā praksē. Si čiņa cauraste ar to literatūras partejiskuma izpratni, ko mācīja Ļeņins. (Pēc Volkova raksta žurnālā «Novļj Mir» 1946. g. 12. num.)

VARONĪBAS TEMAS SKATUVISKAIS ATVEIDOJUMS

(Margaritas Aligeres „Pasaka par patiesību“ LPSR Valsts Dailes teatrī)

Padomju tauta nekad neizmirsīs tos neskaitāmos varopus, kas Lielā Tēvijas kara frontēs un partizanu vienībās gāja nāves cīņā pret ienaidnieku, aizstāvēt savas zemes un tautas taisnīgo lietu. Viņi vienmēr paliks ar tautu, dzīvos tās radošajā darbā un pašizliedzīgajā cīņā par komunistisko nākotni, kuras dēļ viņi atdeva visus spēkus, daudz kas dzīvības. Un cildenāko Tēvijas kara varoņu vidū ir Maskavas skolniece komjūniete Zoja Kosmodemjanska — padomju cilvēka, mūsu zemes jaunatnes nesalaužamā morāliskā spēka spilgtā-

vičam, kas domāja, ka ienaidnieks ieņems Maskavu, ka tās liktenis izšķirts, Zoja atbild: „... jūs droši vien lāgā nesaprotat, ko nupat sacījāt. Jo, ja jūs saprastu, tad droši vien nebūtu mums to teicis. Jo tas, ko jūs atzīstat par izšķirtu, taču ir mūsu dzīve. Vai tad jūs gribat teikt, ka mūsu dzīve beigusies? Un Zoja te runā visas padomju jaunatnes vārdā, kurai socialistiskā iekārta radīja vislielākās dzīves veidošanas iespējamības, darija viņus laimīgus un saulainus. Ārpus socialistiskās īstenības viņi nevar iedomāties dzīvi. Aligeres dramatiskās

Lugas uzveduma sagatavošanas darbā teatra kolektīvs daudz strādājis. Teatra vadība bija stādījusi par uzdevumu ne tikai dot patiesu notikumu skatuvisku atveidojumu, bet arī šo uzdevumu arī audzināt jaunus skatuves mākslinieku kadrus. Gluži labi saprotams, ka atrisināt tādu uzdevumu nav viegli un jo sevišķi tāpēc, ka teatrim vēl nav tik bagātu tradīciju padomju dzīves īstenības attēlošanā. Vēl vairāk — šīs tradīcijas tikko sāk veidoties un attīstīties. „Pasaka par patiesību“ daudzie aktieri pirmo reizi uzstājas padomju lugā. Un tieši šeit no šiem apstākļiem, mums jāvērtē jaunās lugas uzvedums, tā stiprās un vājās lugas. Par galveno teatra mākslinieku kolektīva sasniegumu jāuzskata tas, ka sniegta samērā pilniskas izrādes un skatītāju atmiņā paliks galvenais — varones Zoja tēls.

Viņas lomu tēlo LPSR nopelniem bagātā skatuves māksliniece Elvira Bramberga un Milda Klētniece. Skatītājs sašprindzināti gaidīja: vai uz skatuves viņš redzēs dzīves alkstošo, morāliski tiro un spēcīgo padomju meiteni — legendāro Zoju? Un kad jau pirmajā cēlienā mēs pazinām Zoju, jutām, ka viņa dzīvo uz latviešu teatra skatuves un runā ar mūsu jaunatni, aicina to jaunās cīņās par vēl labāku rītdienu.

Zoja kvēli mil dzīvi un ir cieši ar to saaugusi. Viņa iejūsmo ne tikai tagadnē, bet arī varonīgā tautas pagātnē. Tā saista viņas domas. Zoja dzīvo līdz pilsoņu kara varoņiem, un mēs jutām, ka viņa arī grib kļūt par tādu pašu varoni, nekad neapstāties pie sasniegtā, alkt pēc pilnvērtīgākas dzīves, darbības, pēc zināšanām. Un viss, ko viņa dara, ir pārdomā un dziļi izjūst. Zoja nes sevī jaunu — komunistisku morāli, ko viņa audzināja Lēnina komjaunatne. Pirmajā (II sastāvā) aizkustinoši parāda Zoja mīlestību pret Borisu, viņas vēlēšanos apmeklēt savu skolas vakaru. Bet tad viņa atceras, ka viņa devusi komjaunietes solījumu kaimiņi meitaiņai Luskai, un atsakās no skolas vakara apmeklējuma, kaut tas arī sagādā sāpes. Augstāk par visu viņa tur savu pienākumu. Šī Zoja morāliskā viengabalainība un mērķtiecība paceļ viņu pāri pārējam lugas personāžam. Bet Zoja nav individuāliste. Viņas dzīve — kolektīva. Ja Bramberga un Klētniece šo uzdevumu veica, neatrāvās no kolektīva, — tas liecina par viņu iedziļināšanos Zoja tēlā. Vēl vairāk pastiprinot šīs saites, Zoja tēls kļūst saprotamāks un patiesāks.

Ja pirmajā cēlienā mēs vairāk redzam Zoja domu un jūtu pasauli, tad pārējos cēlienos viņa darbojas, alkst pēc cīņas un ieaug šajā visas tautas cīņā par savu brīvību. Kā izdosies veidot Zoja — cīnītāja tēlu, par tik būs arī iedarbīgs un mobilizējošs šis tēls. Bramberga un Klētniece atzīstami tiek galā ar šo svarīgo uzdevumu. Zoja viņu sniegumā ir patiesa un pārliecina skatītāju kā uz savas

skolas jūmta naktī trauksmes laikā, tā arī komjaunatnes komitejā pie komjaunatnes sekretāra Sepeļeva. Jā, Zoja, uzņemoties grūto partizānu uzdevumu, izpildīs to, jo tādi kā viņa nevar neizpildīt solīto, — tāds rodas iespaids. Un tas ir galvenais, kas bija jāsniedz māksliniecēm Zoja lomā.

Bet, lūk, atbildīgākais ceturtais cēliens. Tani Zoja mums jāredz visā viņas lielumā, — tāda, kas sāpēs nesalūzt, iedvesmo arī pēc tam, kad fiziski ir izmocīta un gaida savu neizbēgamo bojā eju. Viņai jāsauc dzīve un nāves cīņā pret ienaidnieku. Šie beidzamie Zoja dzīves mirkļi ir pilni dramatisma un tāda iekšēja spēka, kas vislatāk raksturo šo Maskavas meiteni, padara viņu par cildenāko tautas varoni. To parādīt ir grūti un jo sevišķi tāpēc, ka režija nav savu uzdevumu augstumos. Māksliniecei Zoja lomā vienai pašai jāizpilda vai viss cēliens.

Kā šo uzdevumu veic mākslinieces Bramberga un Klētniece? Mēs zinām, ka ejot uz karātvāmi, līdz nāvei izmocīta Zoja negaudās par sāpēm, sakodusi zobus, varonīgi pārcieta tās un izkiedza dedzīgus vārdus mūsu tautas uzvarai. Brambergas tēlojumā skatītājs jūt izmocītās Zoja sāpes, dzird viņas lepnos vārdus. Bet tomēr šie vārdi neizskan ar vajadzīgo spēku, kas mobilizē cīņām un uzvarām. Tas tāpēc, ka fiziskās sāpes par daudz noēno varones garīgās pasaules dziļumu. Turpretī Klētnieces tēlojumā Zoja šai ziņā ir patiesāka. Necenšoties īpaši pasvitrot Zoja fiziskās sāpes, izvairoties no liekām kustībām, Klētniece izdodas vairāk atsegt jaunās varones pārliecības spēku, ko nespēj salaut nekādas ciešanas.

Nevar paiet garām arī pārējam lugas personāžam. Pirmā kārtā te mināms Kārlis Valdmanis Borisa lomā. Pozitīvais viņa tēlojumā ir tas, ka viņš ar katru cēlienu aug, nesastingst sākotnējā stājā. Borisa mēs redzam cīnītāju, kurš tāpat kā Zoja gatavs visus spēkus atdot mūsu tautas uzvarai. Viņa vārdi „uz priekšu, iesim nāves kauju veikt“ skan pārliecinoši un spēcīgi. Zoja dzīvo tādos kā Boriss, jo viņš iet to pašu cīnītāju ceļu. Un ja Valdmanis to ir veiksmīgi parādījis, tad tas liecina par Borisa lomas izpratni un par aktiera krietnu skatuvisko meistarību.

Daži vārdi jāsaka par Klavas lomas tēlojā. Klava ir vienkārša un godīga meitene. Viņas attīstības līmenis ir samērā zems, bet viņas vienīgā vēlēšanās būt

derīgai, nepalikt ārpus lielās cīņas. No šī viedokļa arī jāpieņem viņas lomas tēlojā. Un šajā ziņā Klava lomā ir pārāka Elza Blumberga. Skatītājs viņu iemil tās sirsības dēļ. Ja pirmajā cēlienā Vilma Lasmane rāda Klavu vairāk kā smieklu objektu, kuru grūti iedomāties kā nākamo partizāni, tad Blumbergas traktējumā Klava nav smieklīga, bet gan naiva un sirsnīga meitene, kuru kolektīvs neizmēta no sava vidus, bet, redzot viņas neatlaidību, sāk cienīt.

Nozīmīga vieta lugā „Pasaka par patiesību“ ir VLKJS Maskavas komitejas sekretārs Sepeļevs (Arnolds Stubavs). Viņš jaunatnes masu vadītājs, un katrs jaunietis viņā grib saskaņot šīs vadītāja un organizatora īpašības. Sepeļevs nes atbildību par tūkstošiem komjauniešu un jauniešu, viņš pilda ārkārtīgi svarīgu valsts uzdevumu. Un tieši to mēs pavāji nojausām Stubava spēlē. Tani grībētos dzirdēt mazāk deklamācijas, bet vairāk iekšējas koncentrācijas, lietišķības.

Pārējie aktieri, izņemot Luciju Valdmani, kuras balss neatbilst sestās klases skolniecei vecumam, pierādīja, ka, nopietni strādājot, viņi var sekmīgi tikt galā ar padomju repertuaru.

Runājot par režiju, jāsaka, ka tā vēl pilnā mērā neapmierina skatītāju. Šai sakarā jārunā par lugas pēdējo skatu. Tas neizskan spilgti un pārliecinoši. Zoja mātes, Borisa, Luskas un partizānu tēli ir pārāk sastinguši. Pat dziesma, ko dzied partizāni, skan tikko sadzirdami, no liela tāluma. Atzīvinot šos tēlus, padarot viņus par Zoja cīņas istiem turpinātājiem, viņas centieni tālāknesējiem, varēs, — un tas ir vajadzīgs, — padarīt lugu vēl iedarbīgāku, jo reizē ar to izceltos arī Zoja tēls.

Aligeres dramatiskās poēmas „Pasaka par patiesību“ uzvedums Valsts Dailes teatrī ir liels ieguvums mūsu jaunatnei. Zoja tēls tā smelsies jaunus spēkus un ticību savā darbā un cīņās.

V. Vasars

Pirmā cēliena aina

kais iemēsojums. Ar viņas vārdus uz lūpām Padomju Armijas cīnītāji smagās kaujās ar ienaidnieku nostaigāja uzvaru apmirdzēto ceļu no Staļingradas līdz Berlīnei; tautas atbēdži — partizāni, skandinot dziesmas par Zoju, gatavojās cīņām un guva uzvaras; tagad Zoja gaišais tēls mūsu jaunatni aicina uz darba varonību, māca pārvarēt visas grūtības, kārsti mīlēt socialistisko dzimteni.

Margaritas Aligeres dramatiskā poēma „Pasaka par patiesību“ tuvina Zoja tēlu mūsu jaunatnei, parāda varones dzīves centieni jēgu un varonības avotus. Viņa izaudzināja socialistiskā sabiedrība. Ja latviešu jaunatne vēl labi atceras kapitalistiskās iekārtas apstākļus, kur darba tautu nežēlīgi izmantoja valdošās bagātnieku šķiras, tad Zoja, tāpat kā visa vecāko padomju republiku jaunatne, neredzēja socialo netaisnību. Viņa piedzima un uzauga strādnieku un zemnieku valstī, kur viss pieder darba tautai, kas boļševiku partijas vadībā guvusi līdz šim neredzētas uzvaras visās dzīves nozarēs. Boļševiku partijas nemirstīgās idejas kļuva arī par komjaunietes Zoja dzīves saturu. Un dzīves īstenība, kuru veidoja šīs idejas, bija dārgāka par visu. Lūk, tāpēc skolas mācību daļas vadītājam Nikolajam Petro-

poēmas „Pasaka par patiesību“ vērtība ir tā, ka viņa parāda tādus varopus, kuri iedomājami tikai padomju valstī, kādu nav un nevar būt nevienā citā pasaules valstī. Zoja spārnā un dara par varoni viņas ciešanās saites ar tautu, apzinīga savu personīgo interešu ziedošana savas tautas labā, nesatricināmā idejiskā pārliecība.

Pārējo dramatiskās poēmas personāžu Aligerē nav apveltījusi ar tik spilgtām individuālām un morāliskām īpašībām, mazāk viņus noraksturojusi, kaut arī darbībā mēs redzam viņu padomju patriotismu, lielo vēlēšanos būt par aktīviem savas tautas un dzimtenes interešu aizstāvjiem.

Lugā „Pasaka par patiesību“, kaut arī autore tānī ievijusi tirus fantāzijas elementus, nosaukusi to par pasaku, — tēlo patiesus notikumus un Zoja tēls rāda patiesu varoni, kura mācījusi Maskavas skolā, bet 1941. g. ziemā aizgājusi partizānos un kā varone gājusi bojā, pildot savu pienākumu.

Dailes teatra nolūks bija visā pilnībā parādīt mūsu jaunatnei cildenā padomju patriotes Zoja tēlu un, atsedzot viņas domu un jūtu pasauli, alkst pēc skaidrā un patiesā, — atsegt arī visas mūsu jaunatnes padomju patriotisma un varonības avotus.

KĪNIEŠU TAUTAS LIELĀ BRĪVĪBAS CĪNĪTĀJA SUN-JAT-SENA TĒLS

LPSR VALSTS LEĻU TEATRĪ

Kad pirmajā cēlienā paveras Leļļu teatra priekšskats, uz skatuves redzam tik raksturīgas ainas, kas jau tūlīt skatītāju cieši piesaista lugas darbībā, kas risinās Ķīnā 1907. gadā, isi pirms revolūcijas, ko vadīja izcilais ķīniešu tautas brīvības cīnītājs Sun-jat-sens.

Tse-lu sarunā ar savu sievu izraisa skatītājā drausmīgas pārdomas par to trūkumu, postu, badu, netaisnību un varmācību, ko cieš viņu ģimene un ko tāpat cieš viss ķīniešu tautas lielais vairākums. Izmantojot nabadzīgā zvejnieka bezizejas stāvokli, pie Tse-lu ierodas mandarīna spiegs Ma-ku-ai, kas Tse-lu piedāvā lielu atlīdzību, lai viņš uzrādītu Sun-jat-sena atrašanās vietu, jo to zina tikai ķīniešu revolucionāri un darbaļaudis. Sun-jat-sens tautas ienaidniekiem nav atrodams. Tauta sarga viņu kā savu acuraugu, jo viņš ir savas tautas draugs, savas tautas revolucionārās apziņas modinātājs, kas iedvesmo un mobilizē tautas spēkus aktīvai cīņai par taisnības un revolūcijas uzvaru. Tse-lu, sava izmisuma dzīts, pieņem mandarīna spiega vilinošo piedāvājumu. Lugas tālākajā norisē, turpmākajās ainās redzam, kā Tse-lu izseko Sun-jat-senu, uzzina viņa atrašanās vietu, bet kad vaigu vaigā sastopas ar lielo cīnītāju un sarunājas ar to, Tse-lu pamostas sirdsapziņa, — viņš pārdzīvo sevī lielu iekšēju cīņu un sāk skaidri prasīt, kā Sun-jat-sens ir arī viņa draugs, kas spēj iedziļināties ikviena dzīves pabērna liktenī un dvēseles mokās. Tse-lu vairs nav spējīgs nodot ienaidnieku rokās savas tautas lielo draugu, kas nu ir kļuvis arī par viņa paša draugu un vadoni. Un tā arī pats Tse-lu no pasīva vērotāja un cietēja kļūst par aktīvu, kvēlu cīnītāju, un no viņa rokas beidzot mirst Ma-ku-ai.

Kāda cita aina rāda lielpilsētu. Asie, nesamierināmie dzīves prestatīti te parādīti ļoti spraigā veidā. Redzam mandarīna gandrīz neapkrāstāto bagātību un spožumu, turpat redzam tikpat neapkrāstāto tautas postu, nabadzību.

Bet tautas pretestība aug. Tautas nemieru augstāk ceļ un arvien vairāk iekvēlina Sun-jat-sens, jo viņš vienmēr visur ir tur, kur tautai vajadzīgs

viņa padoms un garīgais, ne ar kādiem paņēmieniem nesatricamais spēks.

Tempļa ainā pie Sun-jat-sena ierodas viņa domu un ideju biedrs — revolucionārās armijas karavadonis Homer-li. Te viņi abi apņēmīgi vēlēreiz atzīst, ka tauta tikai ar ieročiem rokās var gūt uzvaru pār saviem apspiedējiem un kaklakungiem. Revolucionārā, konkrētā patosā šī doma izskan ar reāli parādās lugas nobeiguma ainā, kad tauta ar ieročiem un sarkaniem karogiem rokās iet izcīnīt savu brīvību un nākotni.

Tāds isumā ir satura skicējums šai lugai, kuru pēc pazīstamā krievu padomju rakstnieka Nikolaja Tichonova stāsta „Tautas draugs“ mūsu Leļļu teatra skatuvei izveidojis Jānis Zīgurs. Šķiet, savu nodomu un uzdevumu viņš pildījis visai sekmīgi un prasmīgi, jo vairākkārt šini jautājumā tieši konsultējies ar pašu stāsta autoru. J. Zīgura panākumu kontā jāieskaita arī viņa paša kā lugas režisora un inscenētāja darbs, ko tas veicis sadarbībā ar režisorēm Veru Ciruli un Sofiju Demjanovu. Sevišķi rūpīgi strādājusi Vera Cirule.

Viss uzdevums viņu inscenējumā un režijā un Leļļu teatra krievu trupas izpildījumā ļoti iezīmīgs ar savu revolucionāro paclātību, ar spēcīgi iekšēji tvertu romantisku patosu un ar ķīniešu nacionālā kolorīta spilgtu atveido tiklab spēlē, dekorācijās, kā kostimos.

Izrādes veidotājiem skatuviski vissekmīgāk padēvis atrisināt pirmo ainu, tad — ainu pie tempļa, kur pārliecinoši vienībā kopā cieši sakļauti jau vairāki teatra elementi — kā ritms, tēla, skaņa, krāsa, gaisma. Arī emocionāli piesātinātais lugas nobeigums nepaliek bez vajadzīgā iespaida.

Uzveduma vājākās vietas — pārlieku gari stieptā, neierobežotā muzika, tāpat dziedājums pirmajā ainā, pietiekami skaidri un saprotami neizkārtotais pilnēšanas skats un par visu — dažu tēlojātņu vēl pārāk vāji dikcija. Tā neka vējoties un steidzami jāuzlabo.

Sun-jat-sena lomā Alberts Dalga dod pietiekami reljefu priekšstatu par

Sun-jat-sens un Tse-lu. Tēlo A. Dalga un J. Ozols. (K. Meijas lelles)

šo ķīniešu revolūcijas vadoni, sevišķi tempļa ainā un lugas nobeigumā. Tēlojuma ziņā ar Dalgu sekmīgi sacenšas Marks Boguslavskis kā Homer-li. Jānis Ozols zvejnieka Tse-lu lomu veido niansēm bagātā pārdzīvojumā. Tse-lu traģisku un garīgo pārveidību aktieris atsedz satrauktā kāpinājumā. Spraiģu lomas zīmējumu sniedz Sofija Demjanova kā mandarīna spiegs. Izrādes kopnorisē dzīvi iekļaujas arī vairāki pārējie gan lielāko, gan mazāko lomu tēlotāji, no kuriem izteiksmīgākais ir Levs Vilnis kā auglotājs.

Liekas tikai, ka vērtīgā luga ar savas dziļās domas plašo tvērumu un izveidu bērnu izpratnei un pat jaunāko klašu skolu jaunatnei vēl nebūs pa spēkam. Toties vecāko klašu audzēkņiem un lielajiem skatītājiem tā dos daudz ko ierosināto par tām ķīniešu tautas brīvības cīņām, kuru spilgtākie momenti pagātnē neatvairāmi sasauca ar tagadni. Sun-jat-sena tēls, ko tagad skatām mūsu Leļļu teatrī, nemirstīgi dzīvos tiklab ķīniešu darba tautas, kā arī visas progresīvās, brīvību mīlošās cilvēces sirdī un dvēselē.

Jānis Grots

„KREISERIS „VARJAGS“

Aiztecējuši vairāk nekā četrdesmit gadi kopš tā laika, kad nevienlīdzīgā un asinainā kaujā ar japāņu eskadru Korejas kara ostas tuvumā gāta bojā krievu kreiseris „Varjags“. Isa un neželīga bija šī jūras kauja, kurā ienaidnieks cieta lielus zaudējumus: bija nogremdēts kreiseris, divi minū kuģi un bojātas flagmanķuģis.

Bet arī krievu kreiseris „Varjags“ bija stipri iedragāts. Ienaidnieks sadragāja kreisera stūres ierīces, kuģis dabūja sāpes, izbeidzās šāviņi. Kad visi pretošanās līdzekļi bija izsīkuši, kreisera komandieris Rudņevs pavēlēja atstāt kreiseri, lai to noslicinātu. „Varjags“ nenokļuva ienaidnieka rokās. Tas nogrima jūras dzelmē.

„Varjaga“ cīņa ar japāņu eskadru, kurā ietilpa četrpadsmit kaujas kuģu, — spilgta lappuse krievu flotes vēsturē. Tauta apdziedāja kreisera bojā eju un krievu jūrnīeku varonību šai nevienlīdzīgajā cīņā. Dziesmas par „Varjagu“ skanēja vēl arī Lielā Tēvijas kara frontēs.

Filmā „Kreiseris „Varjags“ (Sojuzdetfilm) ražojums) tēlotie notikumi attiecas uz 1904. g. sākumu. Cēmuļpo tuvumā parādās japāņu kara kuģu eskadra. Šai klusajā naktī „Varjaga“ jūrnīeki pārdzīvo savilņojumu, jūtot, ka šis sašprindzinātais kļusums vēsti vētru. Un, lūk, pēc tam, kad krievu kuģim „Korejietis“ neizdevās aizkļūt līdz Port-Arturai, japāņu admirālis piesūta ultimativu prasību krievu virsniekiem „padoties uzvarētāja žēlsirdībai“. Japāņu konsuls, kura lomu lieliski tēlo L. Sverdlins, nolasa ultimatu. Viņa vaibstos redzam japāņu diplomata zvērīgo dabu, dziļu naidu pret Krieviju. Konsula prasība ir skaidra: ja krievu karakuģi nepadosies, tad japāņiem uzbruks kuģa atrašanās vietās — neitralajās ostās.

Angļu kreisera komandieris sasauca uz apspriedi visus starptautiskās eskadras komandieris un izteica formālu protestu pret japāņu nodomiem un rīcību. Bet faktiski šo protestu anulēja angļu komandiera beidzamie vārdi japāņu pārstāvim: „Būsim priecīgi dzirdēt jūsu ieskatu.“ Anglija, kuras im-

perialistiskie nolūki Tālajos Austrumos sadūrās ar Krievijas nolūkiem, nebija ierēstas aizsargāt starptautiskos likumus un novērst japāņu uzbrukumus krievu karakuģiem neitralajās ostās.

Tāpēc japāņi rīkojās droši. Apzinoties savu spēku pārākumu, viņi cerēja gūt vieglu uzvaru un saņemt gūstā krievu jūrnīekus.

Bet kreisera „Varjags“ komandieris ir nelokāms. Viņš griežas ar acinājumu pie kuģa komandas: „Japāna nepieteica karu! Tā uzbruka pēkšņi un slepus! Bet kailām rokām mūs nepaņēms, un ne viņi mums, bet mēs viņiem uzbrūkam, un uzbrūkam, nerēķinoties ar viņu skaitlisko pārākumu. Rādīsim, kā krievu jūrnīeki cīnās par karogu un dzimteni... Kaujā uz uzvaru un slavu!“

Filmā spēcīgi attēlots karakuģa „Varjags“ ceļš uz pēdējo kaujas paradi. Skopos vilcienos parādīta pēdēja kreisera cīņa ar japāņu eskadras karakuģiem. Te mēs redzam krievu jūrnīeku lielo varonību, ko tauta apdzied savās dziesmās.

Mākslas filmā „Kreiseris „Varjags“ ir arī savi trūkumi. Pirmām kārtām tas sakāms par virsnīeku un vienkrāšu jūrnīeku attiecībām. Vēsturiski nepareizi ir tas, ka režisors te nav parādījis virsnīeku un vienkrāšu matrožu interešu un uzskatu starpību, idealizējis viņu attiecības. Nav akcentēts arī tas moments, ka cara valdība, uzskatot karu ar Japānu, gribēja nostiprināt savas pozīcijas un aizkavēt briešošu revolūciju.

Galveno — kreisera „Varjags“ komandiera Rudņeva — lomu filmā tēlo Staļina premjals laureats B. Livanovs, bet kuģa „Korejietis“ komandiera Beļajeva lomu — A. Zrazevskis. Salīdzinot šīs lomas savā starpā, jāatzīmē, ka A. Zrazevskis dod dzīvu, pilnasinīgu tēlu, kamēr B. Livanova radītais tēls nav tik izteiksmīgs un spilgts.

Filmā uzņemta Kronštāte. Scenarija autors G. Grebners, inscenētājs V. Eisimonts. Muzikalo apdari filmā devuši komponisti N. Krjukovs un T. Teplickis.

V. Širokins

Vēlreiz par latviešu baleta problemām

Laikraksta «Literatura un Māksla» š. g. 28. februāra numurā ievietots K. Matsona raksts «Daži vārdi par baleta uzvedumiem», kurā autors uzstājas kā autoritāte un visai droši atļaujas kritizēt baleta uzvedumus Latvijas PSR Valsts Operas un baleta teatru.

Raksta autors, sākdams ar baleta «Bachčisarajas strūklaka» uzveduma iztirzājumu, raksta: «Izrādes varoņu raksturojums parādīts nevis izvērsta dejas formā, bet pa lielāki daļai pantomīmā. Poemas galvenā — Gireja — loma parādīta tikai pantomīmā, tajā trūkst dejas elementu.»

Katrs baletmeistars, pirms tas sākt gatavot kādu baleta uzvedumu, iepazīstas vispirms ar tā libretu un muziku. Šajā gadījumā ne libretists Volkovs, ne arī komponists B. Asafjevs nav iecerējuši Gireju kā dejojāju, kaut arī savā laikā šī loma Kirova vārdā nosauktajā Leningradas teātrī tika uzticēta tādiem pirmšķirīgiem dejojājiem kā M. Dudko un P. Gusevam. Gireja tēla muzikālais iecerējums nevienu vietā neatļauj loģiski domājošam inscenētājam piešķirt Girejam patstāvīgas dejas, jo Asafjeva partitūrā tādu nav. Vispildīgāk Gireja muzikālā tēma izskan 3. cēlienā Gireja un Marijas Adagio, kas būvēts uz dejas pantomīmas, saskaņā ar muzikālo formu.

Būtu nepareizi, ja Girejs Marijas priekšā taisītu divkārtas gaisa tūres — grandejetē un tamlīdzīgu deju pas. Interesanti būtu dzirdēt, uz kuras padomju skatuves K. Matsons ir redzējis dejojošu Gireju?

Tālāk kritiķis raksta: «Tēls baletā — tas ir tēls dejas». Nenoliedz, bet tas ir tikai tādos gadījumos, kad uzveduma iekārtojums visumā, sākot ar libretu un muziku, būvēts pēc šā principa. Reāla tipa baletos, kā «Bachčisarajas strūklaka», «Laurencija», «Fadeta» u. c. — to mēs nevaram saskatīt. Komandors baletā «Fadeta», tāpat «Andrē» ir nedejojāji — tēli, kuri savā pantomīmiskā dramatisma pilnīgi atbilstojami, un baleta vērtība no tā nebūt necieš.

Pazīstam Vakareiropas baletus, kurios visa skatuviskā darbība ilgst tikai

20—30 minutes. Tanīs nevienu persona nedarbojas uz skatuves dejojot, bet šo uzvedumu kompozīcija principā nav veidota realistikā formā. Tā radīta uz stilizācijas un formalisma pamatiem, kas padomju skatītājam ir sveši.

Nezinu, kā var iecerēt vēl vairāk dejojošu Marijas tēlu. Kritiķis nebus pievērsis pietiekamu uzmanību 3. cēlienam, kur jau ar pirmajām muzikas taktīm Marijas tēls būvēts vai nu uz tīras dejas, vai arī uz dejas pantomīmas, kas, kā mēs zinām, plaši un daudzveidīgi tiek pielietota visos jaunākajos padomju baletos.

Iespējams, ka kritiķis gaidīja šeit no balerīnas tehniskos brīnumus, kā tas ir vecos klasiskos baletos, un ka viņa, starp citu, nodejos efektīgu variation ar divkārtām tūrēm. Raksta autors, runādams par Puškina poēmas psiholoģiskajiem tēliem, tikai garām ejot piemin A. Priedi, kura vairāk nekā jebkurš cits šīs izrādes dalībnieks tuvojusies Puškina iecerētajam Marijas tēlam, ko mēs nevaram teikt par Zaremas lomas izpildītāju.

Nevaru saprast, kur 1. cēliena dejas Matsons saskatījis «stilizāciju». Visa Marijas un Vaclava «Nocturne» ieturēta stingri klasiskā dejas formā.

Ar tāda cilvēka pārliecību, kas labi pazīst Asafjeva partitūru, autors turpina: «Tataru izlūka deja ir vispildīgākais moments Asafjeva partitūrā. Uzveduma veidotāja to atšķaidījis un saskaldījis atsevišķos gabalos un epizodēs, taču šeit vajadzētu sajūst masu stipro iedarbību.»

Acīm redzot, Matsona uzskats par masu dejas kompozīciju ir šāds: dejojāji nedrīkst sadalīties pa grupām, bet dejo, līdz krit, — no dejas sākuma līdz beigām. Viņš nesaprot, ka katra liela masu deja tiek veidota saskaņā ar dažādām atsevišķām muzikālām frazēm, kurām ir savi kāpinājumi un kritinājumi, kuri, īpaši finalā, sasniež savu kulminācijas punktu, kā mēs to redzam genialajā Polovciešu deju kompozīcijā.

Pārejot pie operu uzvedumiem, kritiķis atrod, ka: «Pīķa dāmas» pastorāla izveidotājs maz rūpējas par laikmeta stilu». Tieši stila nezināšanu vis-

mazāk var pārmetēt baletmeistaram A. Ozoliņam. Viņa pastorāle pilnīgi atbilst 18. g. s. stila prasībām, izturēta partera pas chassee — pas de bouré un sīkiem batru, kas sevišķi raksturīgi šā gadsimta choreografijai.

«Polovciešu dejas», raksta Matsons, — Fokins ir pratis savā darbā izcelt visus redzamos un dzirdamos elementus tādā idejiski muzikālā augstumā, ka šis iestudējums uzskatāms par etnogrāfisko deju šedevru. Nule pārrunājamajā izrādē polovciešu dejas būvētas uz «ripka dejas» principiem un to variāšanu. Deja gan ievijas jaunās dejojāju grupas, gan atkal no tās izstājas. Varenā melodiju straumē muzikas nemiēriģās, vētrinās skaņas traucas augšup, bet deju izpildītāji mīnājas uz vietas. Dejas masveidība sadrumstalo un sasmalcināta atsevišķos gabalos, kas izjauc ainas viengabalainību.»

Uzdrošinos kritiķim aizrādīt, ka viņš vai nu pilnīgi nepazīst M. Fokina «polovciešu dejas» choreografiju, vai arī to nejausi piemirsis, jo «polovciešu dejas» uzvedumu mūsu teātri iestudējis M. Fokins 1929. gadā, kad viņš uzturējās Rīgā.

Visus šos gadus mēs uzticīgi un saudzīgi glabājam M. Fokina choreografiju. Šai gadījumā to atjaunojis baletmeistars A. Ozoliņš, kas ilgus gadus bijis M. Fokina trupas Amerikā līdzdalībnieks. Aiz nevēribas M. Fokina vārds teātra afišās nav ievietots, kas arī uzvedinājis kritiķi maldīgi domāt.

Tāpat man jāaizrāda raksta autoram, ka viņš pietiekami labi nepazīst latviešu baleta vēsturi. Mūsu balets nekad nav bijis vacu choreografijas ietekmē. Kopš savas dibināšanas latviešu balets audzis krievu klasiskās skolas tradīcijās. Latviešu baleta dibinātāji, ilggadīgie mūsu baleta līdzstrādnieki baletmeistars M. Sergejevs un A. Fjodorova-Fokina — Kirova vārdā nosauktā Leningradas Akademiskā teātra baleta soliste. Viņu darbu un tradīciju turpinātāji bija viņu audzēkņi, un pašreiz šīs uzdevums uzticēts man, bij. Kirova teātra solistei, tautas māksliniecei A. Vaganovas skolniecei, kas strādāju Rīgas Operā jau no 1927. gada.

H. Tangijeva-Birniece,
Latvijas PSR Valsts Operas un baleta teātra baletmeistare

29. martā noslēdzās jauno rakstnieku republikāniskais seminārs. Attēlā: augšā — skats no semināra darba gaitas, pa labi — tautas rakstnieks Andrejs Upīts sarunājas ar semināra dalībnieku V. Gaiļa foto

UZSĀKTA PIRMĀ LATVIEŠU PADOMJU BALETA «LAIMA» IESTUDĒŠANA

Pagājušajā nedēļā LPSR Valsts Operas un baleta teātra baleta kolektīvs baletmeistares H. Tangijevas-Birznieces choreografiskajā un diriģenta A. Jansona muzikālajā vadībā uzsāka nopelniem bagātā māksliniķa Anatola Liepiņa jaunkomponētā pirmā latviešu padomju baleta «Laima» iestudēšanas darbus. Baleta libretu darinājis dejniece Mirdza Ķempe, un tani ietverta latviešu un krievu tautu kopīgās cīņas ideja pret vacu feodalismu. Savā jaunradē kā libretiste, tā skanradis cieši sadarbojušies ar Valsts Operas un ba-

leta teātra māksliniecisko vadību, specialās sanāksmēs kopīgi apspriežot jaunrades darba gaitu. Tādā ceļā veidots darbs tagad pabeigts, un baleta «Laima» pirmuzvedums paredzēts š. g. Jānos. Uzvedumu iestudē divos solistu sastāvos, un tani piedalās izcilākie baletgrupas solisti — A. Priede, J. Pankrate, I. Strode, A. Ozoliņš, J. Grauds un citi, kā arī viss kordebalets un baletskolas audzēkņi. Dekorācijas darina skatuves gleznotājs nopelniem bagātais mākslas darbinieks A. Lapins.

A. Dimants

Chronika

1948. gadā pāiet simt gadu kopš Beļinska nāves. Sakarā ar to, Valsts literatūras izdevniecība («Goslitizdat») laidīs klajā viņa rakstus desmit sējumos. Tas būs pirmais visu Beļinska rakstu izdevums padomju varas apstākļos. Šo rakstu izdošana jo vairāk nepieciešama tāpēc, ka S. Vengerova redakcijā iznākušie raksti ir bibliogrāfisks retums, un pie tam tas jau novecojis, ievērojot to, ka padomju literatūras vēsturnieki un pētnieki atraduši jaunus Beļinska rakstu tekstus.

Beļinska raksti būs izkārtoti desmit sējumos, ievērojot stingru hronoloģisku kārtību. Kā izņēmums būs viņa vēstules, kas būs izdotas divos pēdējos sējumos. Beļinska vēstules, kuras, kā zināms, izkropļoja cenzūra, krājumā būs ievietotas bez šiem izkropļojumiem.

Beļinska rakstu izdošanai sastādīta komisija, kurā ietilpst F. Golovenčenko, D. Blagojs, N. Brodskis, A. Mjasņikova, N. Gudzijs un N. Iljina.

Lietuvas PSR Dailīliteratūras izdevniecība 1946. gadā izdeva 79 grāmatas. Starp tām tagadējo Lietuvas padomju rakstnieku — L. Giras, E. Meželaša, K. Korsaka, S. Neris, P. Vaičūna, V. Valšunenes, B. Sruogas, I. Marcinkeviča u. c. darbi.

Bez tam izdoti krievu klasiskās un padomju literatūras darbi: visa Puškina un Lermontova proza, I. Turgeneva «Mednieka piezīmes», Gogoļa «Mirusās dvēseles», Gorkija «Māte» un «Bērnis», D. Furmanova «Capajevs», A. Novikova-Priboja «Jūras stāsti», N. Ostrovska «Kā rūdījās tērauds» un «Vētrā dzimulis», Fadejeva «Sagrāve», M. Solochova «Klusās Donas» II grāmata un «Viņi cīnījās par dzimteni», V. Katajeva «Pulka dēls» u. c.

Izdots V. I. Leņina rakstu krājums «Par literatūru».

Sāgoda septembrī azerbaidžāņu tautas atzīmēs savu lielā dzejnieka un domātāja Nizami Gandzevi 800. dzimšanas gada jubileju. Tas ir liels notikums ne vien azerbaidžāņu, bet arī visu mūsu zemes tautu dzīvē.

Azerbaidžānas zinātnieki veic lielu pētniecības darbu par Nizami. Tiek

izdoti viņa darbi, rodas jauni sacerējumi par lielo dzejnieku un viņa laiku. Tāpat tiks izdotas Nizami piecas poēmas, Azerbaidžānas literatūrvēsturnieku raksti par Nizami dzīvi un darbu. Azerbaidžānas Rakstnieku savienība atjauno literatūras almanaha «Nizami» izdošanu azerbaidžāņu un krievu valodās.

Šai gadā Baku pilsētā uzstādīs Nizami pieminekli.

Charkovas rakstnieki, sagaidot Oktobra revolūcijas trīsdesmito gadadienu, sagatavo darbus par pēckara temām. Rakstnieks J. Šovkopļass raksta stāstu «Kandidats». M. Leđjanko savu romanu «Feniks» veltījis Donbasa atjaunošanas temai. R. Brusilovskis, Ch. Levina, V. Gavriļenko, O. Goldess, D. Sokolovs — raksta jaunās grāmatas. Dramaturģi L. Juchvids un J. Kaļnickis raksta jaunus lugas.

Tēvijas kara varonību savās dzejās apdzied dzejnieki I. Muratovs, M. Čerņakovs, L. Galkins, V. Glušenko.

Jaunus darbus bērniem raksta N. Zabala, O. Dončenko, I. Bagmuts, M. Skzbušs u. c.

Oktobra revolūcijas 30. gadadienai jaunās grāmatas raksta Tađžikistānas rakstnieki.

Romanu par tađžikiešu karavīriem — Tēvijas kara dalībniekiem raksta Satims Ugulis-Zade; Mirzo-Tursuns-Zade raksta lugu par Vachsas ieiešanas laudim, bet Rachims Džalils dos stāstu seriju par jaunās Staļina piegādes cēļiem. Aširmjats Nazarovs beidz lugu par Tēvijas karu.

Līdz Oktobra revolūcijas gadadienai tađžiku valodā iznāks A. Fadejeva romāns «Jaunā gvardē», K. Trepeva luga «Lubova Jarovaja» un V. Katajeva stāsts «Pulka dēls».

Sakarā ar gatavošanos Oktobra revolūcijas trīsdesmitajai gadadienai Adigejas apgabala autonomijas divdesmit piektajai gadadienai, Adigejas apgabala izpildu komiteja izsludināja atklātu konkursu par labāko literatūras sacerējumu no Adigejas dzīves.

Katra žanra darbiem paredzētas piecas premijas, sākot ar trīsdesmit un beidzot ar pieciem tūkstošiem rubļu.

Arzemes

Bulgarijā

Sofijas tautas operā notika «Pīķa dāmas» pirmizrāde padomju režisora P. Rumjanceva uzvedumā.

Galvenajās lomās piedalījās pazīstamie bulgaru aktieri P. Raičevs, I. Popova un M. Meckanovs. Pirmizrāde guva lielus panākumus.

Polijā

Varšavā un Krakovā sākušies krievu klasiskās un padomju muzikas koncerti, ko noorganizējuši Poļu un padomju draudzības biedrība.

REPUBLIKA

Leningradas tēlotāju mākslinieku grafikas darbu izstāde.

Būvstrādnieku arod biedrības strādnieku Centralais klubs noorganizējis dzeza orķestri. Nesen jaunais orķestris deva pirmo koncertu, atskaņojot padomju komponistu darbus un klasisko muziku.

Valsts Liepājas muzikālā dramatisks teātris šinīs dienās sniedza Staļina premijas laureata A. Korneičuka lugas «Platons Krecēts» pirmizrādi režisora Nikolaja Mūrnieka iestudējumā. Krecēta lomā Nikolajs Mūrnieks, Lidas — Irmargde Mitrevice, Pāvila Beresta — E. Rozentals. Dekorācijas gatavojis Oskars Muižnieks.

Atzīmējot lielā krievu dzejnieka A. S. Puškina 110 gadu nāves dienu, Latvijas valsts universitātes aulā š. g. 27. martā notika piemiņas vakars. Par A. S. Puškina un viņa darbiem referātus lasīja: latviešu valodā — doc. A. Grigulis, krievu valodā — doc. N. Nikolajevs. Ar mākslinieciskiem priekšnesumiem vakaru papildināja nopelniem bagātas skatuves mākslinieces N. Barabanovs un operdziedonis A. Viļmanis. Vakaru noslēdza Universitātes un Konservatorijas audzēkņu priekšnesumi.

Latvijas PSR Tekstilrūpniecības strādnieku arod biedrības Republikāniskās komitejas namā š. g. 28. martā notika mākslinieciskās pašdarbības teātra kopas darbības atklāšana. Kopas kolektīvs uzdeva vacu rakstnieka — anti-fašista F. Volfa lugu «Profesors Mamloks» J. Garfunkela režijā. Mākslinieciskos priekšnesumus sniedza arī Valsts filharmonijas solisti.

Bērzes pagasta tautas nams noorganizējis 11 pašdarbības pulciņus, ku-

ros aktīvi piedalās vairāk nekā 170 jauniešu un darba zemnieku. Patlaban tautas nama lektoru grupas dalībnieki desmitmāju iecirkņos izskaidro VK(b)P CK plenuma lēmumu «Par lauksaimniecības pasākumiem pēckara laikā», bet 3 pašdarbības aģitbrigādes pēc referātiem un pārrunām sniedza A. Grigulja lugas «Kā Garpēteros vēsturi tal-sija» fragmentus, dzejas un dziesmas par pavasara sējas temām.

Jēkabpils aprīnka kori ne tikai iestudē jaunus padomju autoru dziesmas 1947. gada mākslinieciskās pašdarbības republikāniskajai skatei, bet arī uzskūši gatavoties aprīnka dziesmu dienai, kuru organizēs vasarā pie Staburaga pēc republikāniskās skates. Dziesmu dienā dalību jau pieteikuši 18 kori ar vairāk nekā 500 dziedātājiem.

AKTUALIEM JAUTĀJUMIEM VELTĪTS PĀRRUNU VAKARS

Kārtējais «Cīņas» pārrunu vakars 31. martā bija veltīts dažienu aktueliem politiskiem, saimnieciskiem un mākslas jautājumiem. Par Matrosova kustību rūpniecībā referēja apavu fabrikas «Erglis» galvenais inženieris V. Urbanovičs. Starptautiskā stāvokļa analīzi sniedza «Cīņas» ārzemju nodaļas vadītājs M. Vulfsons.

Sarīkojuma otrajā daļā Valsts operas un baleta teātra mākslinieki iepazīstināja klausītājus ar Staļina premijas laureata igauņu komponista Eišena Kapa operu «Atriebības ugunis».

Par E. Kapa operu «Atriebības ugunis» un par teātra darbu, tās inscenējumu gatavojošo, stāstīja Operas un baleta teātra režisors K. Liepa. Solisti — A. Ludīna, A. Klīnka, A. Skara, H. Ozoliņš un G. Neimanis dziedāja šīs operas arijas un ansambļus.

Pārrunu vakara noslēgumā klausītāji iepazīnās ar Ukrainas PSR tautas māksliniecī Mariju Bēmu. Ar patiesu sirsnīgumu dziedone atskaņoja ukraiņu komponista Stasenko lirisko «Vakara dziesmu». Nākamajos priekšnesumos — Deliba valsī no baleta «Kopelija», Aļabjeva dziesmā «Lakstīgala» un Džildas arijā no Verdi operas «Rigoletto» — viešņa spoži demonstrēja savu tehnisko gatavību un krietno muzikālo gaumi. Klausītāji māksliniecei silti pateicās. Klavierpavadijums Marijas Bēmas priekšnesumiem un arī operas «Atriebības ugunis» fragmentiem spēlēja Operas un baleta teātra koncertmeistare E. Grinberga.

A. Sarma

KĻUDAS IZLABOJUMS

«Literatūras un Mākslas» 13. nr. rakstā «Literatūras darbus par lauku dzīves temām» 17. rindkopas pēdējais teikums jālasa: «... kaut gan tur darbojas Rakstnieku savienības biedrs Rūdolfs Egle.»

Ventspils 5. vidusskolā notika Fr. Šuberta 150 gadu dzimšanas dienas atcerei veltīts koncerts. Referātu par komponista dzīvi un darbiem lasīja K. Linde. Muzikas vidusskolas pedagogi A. Lēlis un Fr. Puķītis atskaņoja Fr. Šuberta dziesmas, pianists F. Petkevičs un vijolnieks J. Lukss — vairākas kompozīcijas klavierēm un vijolei.

Ventspīlī viesojas M. V. Frunzes vārdā nosauktā Sarkanarmijas Centrālā nama Dramatisks teātris (mākslinieciskais vadītājs S. G. Donskijs). Maskaviēši skatītājiem sniedza E. Skriba komediju «Glāze ūdens», A. Korneičuka lugu 5 cēlienos — «Platons Krecēts», A. N. Ostrovska lugu — «Vēlā mīla» un A. Afinogenova lugu — «Mašenkā».

Dundagas kultūras nama dramatiskā kopa pēdējo pāris mēnešu laikā iestudējusi Blaumaņa lugu «Potivara nams», S. Bogomazova viencēlienu «Meitene Biza» un divas Viļa Lāča lugas — «Vedekla» un «Bāka uz salas». Patlaban kopa iestudē J. Raiņa lugu «Pūt, vējiņ!».

Ventspils ledzīvotāji ar lielu interesi skata filmu «Tautu tiesa», kurā parādītas hitleriešu mezonības un zvērības, kādas okupācijas laikā izbaudīja arī ne viens vien ventspilnieks gestapoviešu moku istabās un cietumu speciālkamerās.

Valsts Latgales Dramas teātris Rēzeknē aprīlā sākumā dos divas pirmizrādes: Arvīda Grigulja komediju «Kā Garpēteros vēsturi taisīja» (režisors inscenētājs A. Varšlavans, režisore K. Baumanē) un Ostrovska komediju «Ne katrreiz runcim mielasts» (režisors inscenētājs A. Varšlavans, režisors J. Rimša).

Valsts Tukuma muzeja telpās laikā no 23. marta līdz 13. aprīlim notiek

Aktuāls jautājums — Biedr rakstnieki, dodiet mums grāmatu! — Ak, bērni! Nav jau laika jums rakstīt — jāstaiģā uz izdevniecībām, jādabū cauri tas pats, kas jau uzrakstīts.

Diletantu starpā — Dzirdēju, tu esot Mākslinieku savienībā. Ko tu tur dari? — Kā — ko daru? Pārtikas kartītes saņem. V. Medvedjeva zīmējumi